

Med livet som insats för fred

Deras farliga uppdrag: övervaka valet i Sydafrika

Av MARTIN VÅRDSTEDT

Alla som går in som fredsövervakare inför valet i Sydafrika riskerar sina liv. Det måste man ha med i beräkningen, vare sig man är infödd eller svensk.

Det säger sydafrikanen Charles Barnard som tillsammans med Mahlape Sello berättat om sina erfarenheter av våldet inför det annalkande valet för en grupp svenskar som snart ska resa dit.

– Tusentals av dem som engagerat sig har förlorat livet i processen för demokrati, och många fler kommer att göra det innan kampen är över. Men vi vet att vi är beredda att göra det offret.

När DN besöker Sigtuna folkhögskola är det en gnistrande vinterdag med mycket snö. Fjorton blivande fredsövervakare äter sin sista lunch tillsammans innan de reser till ett stekhet Sydafrika på vad som kan bli det farligaste de någonsin gjort.

Två veckors utbildning har de haft på skolan, med kurser i allt från Sydafrikas historia och konstitution till konfliktlösning och posttraumatisk stress.

Nu ska gruppen hem och packa, och den 14 februari flygs de ner för en sex till åtta veckor lång tjänstgöringsperiod någonstans i Sydafrika. Exakt var de ska arbeta får de veta först när de kommer ner.

– Att det är farligt visste vi redan när vi ansökte om att få vara med. Men jag ser det som en stor förmån. Vi är ju med och skapar världshistoria, säger Florence Laag Brandell som har engagerat sig i kampen mot apartheid genom Folkpartiets kvinnoförbund.

Florence valdes ut bland 250 sökande av alla politiska schatteringar. Genom olika intervjuer och uttagningar har projektledarna fått fram en kompetent grupp med stora erfarenheter av Sydafrika eller andra länder med liknande problem.

– Jag har jobbat i både Zimbabwe, Botswana och Nami-

Foto: LENNART ISAKSSON

De har valt ett farligt jobb. Fem med Sydafrikas bästa för ögonen, från vänster: Mahlape Sello, Charles Barnard, Stellan Bäcklund, Florence Laag Brandell och Shandra Gold. Snart åker de till Sydafrika för att övervaka att valet går rätt till.

bia tidigare, säger Stellan Bäcklund som egentligen är lärare på högskolan. Han känner sig väl förberedd efter kursen i Sigtuna.

– Egentligen vill jag åka ner genast.

De som deltar i fredsövervakningen i de mest oroliga områdena visar ett stort civilkurage. Utan att betalas särskilt högt kommer de att utsättas för stora personliga faror. Ersättningen är cirka 16 000 kronor i månaden plus traktamente.

– Jag ser det som en naturlig fortsättning på allt arbete jag har lagt ner på apartheid-motståndet under alla år, säger Florence, och Stellan tillägger att han kan tänka sig

att jobba i ett framtida, demokratiskt Sydafrika.

Valövervakningen i Sydafrika kommer att skilja sig från de flesta tidigare övervakningsprojekt. I stället för att som brukligt skicka folk ett par dagar kring valdagen har man belutat att göra en långsiktig satsning.

– För att det ska gå att genomföra valen krävs lugn och ro under flera månader före och efter valet, säger Jan Hoddann vid Olof Palme-centret. Därför har 16 svenska organisationer gått samman i ett stort projekt för så kallad fredsövervakning. Det är ett helt nytt sätt att arbeta.

Projektet kallas PEMSA (Peace Monitoring in South Afri-

ca), finansieras i sin helhet av Sida och kostar 11,5 miljoner kronor. För de pengarna kommer sammanlagt sextio svenskar att utplaceras i olika delar av landet under en femmånadersperiod. Det är fler än vad FN, EG och brittiska samväldet har tillsammans för fredsövervakning.

– Under valet kommer det förstås att välla in tusentals observatörer från FN och andra organisationer. Men vi tror mycket på att ställa upp under lång tid och ingå helt och hållet i de sydafrikanska fredsstyrkorna.

Shandra Gold kommer från en av dessa styrkor, kallad NIM (Network for Independent Monitoring). Hon är här för att försöka ge en bild av

vad som väntar svenskarna i Sydafrika.

Det svenskarna ska göra påminner inte alls om FN:s fredsbevakande styrkor, säger hon. Det handlar om obehäpnade civila, som med lätt igenkännliga kläder fungerar som medlare vid demonstrationer och upplöpp.

– Fredsövervakarna respekteras och tas på allvar av alla parter i konflikterna, det är min uppfattning. Vi kan åstadkomma mer än soldater och polis, eftersom vi kan få kontakt i alla läger.

Men även Shandra har haft otäcka upplevelser vid demonstrationer och säger utan omsvep att det är ett farligt jobb.

Valet ska enligt planerna äga rum den 27–29 april. □